

**Verslag van bevindingen informatieproces coalitiebesprekingen
Zwartewaterland 2026**

“Investeren in samenwerking”

Aart de Kruijf
Woudenberg, 20 april 2026

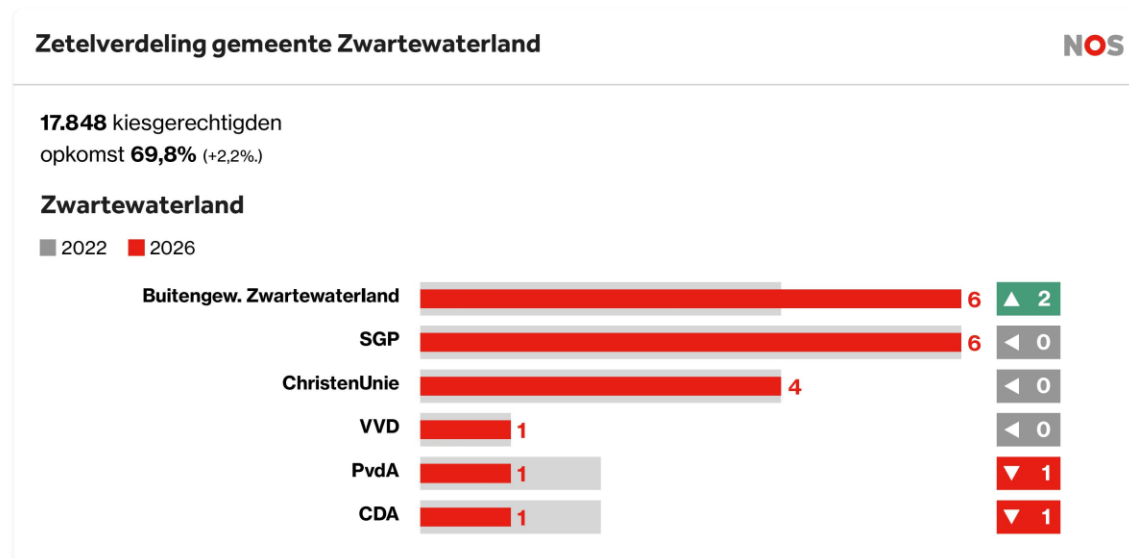
Aanleiding

Op 18 maart hebben de gemeenteraadsverkiezingen plaatsgevonden voor de raadsperiode 2026 – 2030. Laat in de avond is de voorlopige uitslag bekend gemaakt. De definitieve uitslag biedt geen verrassingen, het aantal zetels per partij geeft hetzelfde beeld als op de uitslagenavond. Zoals de onderstaande tabel laat zien zijn er stevige verschuivingen in het aantal stemmen per partij opgetreden. Het globale beeld laat zien dat er drie winnaars zijn en drie verliezers.

In onderstaande tabel zijn de uitkomsten van de verkiezingen weergegeven.

Tabel verkiezingsuitkomsten 2022 en 2026

Gemeenteraadsverkiezingen	2022	2026
Aantal geldige stemmen	11.708	12.396
SGP	3.114	3.745
BGZ	2.438	3.253
CU	2.501	2.601
CDA	1.432	1.065
PvdA	1.289	900
VVD	934	832

Het is in de gemeente Zwartewaterland gebruik dat de grootste partij het initiatief neemt om de coalitiegesprekken op te starten. De tot nu toe gebruikelijke werkwijze was dat de grootste partij de lijsttrekkers bij elkaar roept om de gesprekken te openen.

Vanwege de substantiële verschuiving in het aantal zetels per partij, heeft de SGP als grootste partij, structuur in de coalitiebesprekingen willen brengen door het aanstellen van een informateur van buiten de plaatselijke politiek. Voor deze rol is ondergetekende door de heer M. Slingerland, (in goed overleg met de andere lijsttrekkers), benaderd. Op 21 maart 2026 heb ik de informatieopdracht op papier uitgereikt gekregen en aanvaard en ben ik direct aan de slag gegaan door met alle fracties gesprekken te plannen.

Bijgaand treft u het verslag van mijn bevindingen aan. Bij het beëindigen van mijn werkzaamheden in deze fase van coalitie vorming, wil ik alle vertegenwoordigers van de fracties hartelijk bedanken voor hun medewerking en openheid tijdens het informatieproces. Op mijn vraag, in dit vertrouwelijke deel van het proces, openhartig te spreken en van je hart geen moordkuil te maken, is erg positief gereageerd. Alle fracties hebben op zeer constructieve wijze deelgenomen aan de besprekingen en invulling gegeven aan de wijze waarop zij in Zwartewaterland de komende vier jaar op inhoud en proces (en met wie) de gemeente zouden willen besturen.

Alvorens in te gaan op de wijze waarop de gesprekken zijn gevoerd en tot welke uitkomst dat heeft geleid, beschrijf ik eerst kort de taakopdracht waarmee ik op pad ben gegaan.

Taakomschrijving informateur.

In het gesprek met de heer Slingerland is de opdracht toegelicht en heeft hij mij gevraagd om de mogelijkheden voor de vorming van een hecht en stabiel college te verkennen, dat gedragen wordt door een meerderheid van de raad, dat zo mogelijk breed is samengesteld en waarbij recht wordt gedaan aan de verkiezingsuitslag. Vervolgens is de opdracht van de informateur als volgt vastgesteld:

“Te onderzoeken welke programmatische en politieke mogelijkheden er zijn om tot een hecht en stabiel college te komen dat kan steunen op een vruchtbare samenwerking met de gemeenteraad op basis van een werkbare meerderheid in de raad”.

In dit onderzoek gaat zorgvuldigheid boven snelheid. De opdracht omvat vooralsnog alleen de verkennende fase. In deze fase voert hij verkennende gesprekken met alle fracties met de volgende aandachtspunten:

- 1. Wat zijn de belangrijkste doelen die de fractie wil bereiken in de komende bestuursperiode?*
- 2. Zijn er belemmeringen of zelfs breekpunten voor samenwerking in een coalitie met andere fracties?*
- 3. Met welke fracties is er bereidheid tot samenwerking in een coalitie en met welke fracties juist niet. Welke coalitie geniet de voorkeur en biedt perspectief op een vruchtbare samenwerking in college en raad gedurende de komende bestuursperiode. Ook de beschikbare competenties van de kandidaat wethouders zijn hierbij onderdeel van gesprek.*

De verkenning wordt afgerond met een objectief en zakelijk verslag van bevindingen, op basis waarvan een keuze kan worden gemaakt voor een kansrijke coalitie. De informateur informeert de fractievoorzitters over zijn bevindingen en maakt zijn verslag in een nader te bepalen vorm openbaar.”

Operationalisering van de onderzoeksopdracht.

Alvorens met alle fracties gesprekken aan te gaan, heb ik mij verdiept in de beschikbare verkiezingsprogramma's van de partijen, heb ik kennis genomen van de filmpjes over de uitslagenavond die door Breman.net en anderen op internet zijn geplaatst. Daarna heb ik wat op internet “gegrasduind” om een beeld te krijgen wat in de recente geschiedenis (vooral sinds 2018) zoal is voorgevallen in bestuurlijk Zwartewaterland. Vervolgens heb ik samen met ondersteuning van de griffier ad interim de heer Paul van Ruitenbeek met een delegatie van twee personen per fractie, met alle fracties verkennende gesprekken gevoerd. De gesprekken zijn gevoerd aan de hand van een uitgereikte agenda, welke als bijlage 1 bij dit verslag is gevoegd. De structuur van de besprekingen is daardoor voor alle fractie een zelfde geweest.

Na een eerste kennismaking en de duiding van het proces (geen verslagen van de individuele gesprekken en de gesprekken zijn vertrouwelijk!) zijn we de diepte ingegaan op onderwerpen als: toekomstige woningbouw, energietransitie, aanpak vluchtelingenopvang en participatie. Enkele partijen brachten nog eigen onderwerpen in zoals: toekomst van de zwembaden en bijvoorbeeld de openstelling van winkels op zondagen. Bijna alle partijen stonden uitgebreid stil bij de vraag, welke lessen moeten worden getrokken uit de bestuurscultuur van de afgelopen periode.

Nadat deze onderwerpen de revue waren gepasseerd, is met elkaar verkend met welke partijen een klik wordt gevoeld bij de realisatie van de onderscheiden doelen en met welke nu juist niet. Als derde is geïnventariseerd welke wethouders kandidaten beschikbaar zijn, waarbij partijen hebben gereflecteerd op de beschikbare competenties zoals verbinding, aansturing, ervaring en dual kunnen opereren in bestuurlijke circuits. Als laatste zijn de “kwaliteiten” van de beschikbare wethouders van de partijen waarmee een klik werd gevoeld (voor zover bekend en gekend) gewogen.

Bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Benaderingen op inhoud.

Over de aanpak van de besproken onderwerpen: woningbouw, opvang asielzoekers, participatie en hoe om te gaan met zondagsrust, leggen de fracties verschillende accenten, maar in grote lijn zijn de inzichten overbrugbaar (of door afspraken uit het verleden helder) of zodanig genuanceerd onderscheiden, dat over deze onderwerpen naar mijn verwachting gezamenlijke afspraken zouden zijn te maken.

Bij de woningbouwopgave behoeft onder andere het eventueel geven van voorrang bij de toewijzing van woningen aan eigen inwoners, de invulling van de kwaliteitsdifferentie van woningcategorieën (starters/senioren) en de inpassing van nieuwe woningen (inbreiding, al dan niet uitbreiden in de randen van de kernen) extra aandacht.

Hetzelfde geldt de ideeën voor de opvang voor asielzoekers. Alle partijen stellen zich op het standpunt dat de “Spreidingswet” (Wet gemeentelijke taak mogelijk maken

asielopvangvoorzieningen), moet worden geïmplementeerd in de gemeente. De verschillen van benadering zitten vooral in de voorkeuren voor locaties en de grootte ervan. Ook wordt een combi van deze opvang met de reeds aanwezige opvanglocatie voor arbeidsmigranten in Zwartsluis, door de meeste partijen als niet wenselijk gezien. Over de totale omvang van het aantal asielzoekers dat de gemeente zou moeten willen opvangen, wordt wel verschillend gedacht. De bandbreedte beweegt zich tussen wat minimaal moet, tot wat sociaal als gewenst wordt beschouwd.

Over de toekomst van de drie zwembaden (Genemuiden/Zwartsluis/Hasselt) zal in de komende periode een ei moeten worden gelegd. Te verwachten valt dat de financiële kaders hier nogal richtinggevend zullen zijn, maar enige animositeit tussen de verschillende kernen (en daarmee ook tussen de verschillende partijen) is daarbij niet uitgesloten. Breekpunten werden op dit onderwerp niet opgeworpen.

Bij het onderwerp participatie is de tone of voice bij de verschillende partijen echt onderscheiden. De hoofdlijn van denken bij alle partijen is een participatie met duidelijke kaders, waarin is aangegeven op welke doelen inspraak wordt gevraagd en dat de besluitvorming binnen de representatieve democratie vorm moet krijgen. De gemeente is bij uitstek de bestuurslaag die het dichtst bij de burger staat. Daarbij is er ook een uitgelezen kans om de stem van de burger (vroegtijdig) te wegen in de besluitvorming. Het wordt ingewikkelder wanneer het gedrag van sommige raadsleden als cliëntelisme wordt gevoeld. Daarmee werd in de gesprekken niet bedoeld dat er mensen persoonlijk worden beoordeeld, maar dat er soms sprake lijkt te zijn van vergaande belangenbehartiging die tot verstoring van het (belangen)afwegingsproces in het wettelijk traject zou kunnen leiden. Voor de goede orde, er wordt niet getwijfeld aan de goede bedoelingen, maar er zou spanning kunnen ontstaan tussen het individuele belang versus het algemene belang. Met name bij handhavingszaken is enige distantie van raadsleden wenselijk, opdat het besluitvormingsproces transparant blijft.

Wanneer het gaat om de eventuele bezuinigen om de financiën van de gemeente gezond te houden, staan woorden als: efficiëntie, preventie en prioritering centraal. WOZ verhoging is echt het laatste waaraan wordt gedacht, zo is algemeen het beeld.

Bestuurlijke noties.

Er bestaat een veel geuite wens om een coalitie met een brede samenstelling te formeren. Op een enkele uitzondering na, bestaat er veel waardering voor het werk dat de huidige coalitie heeft opgeleverd. Tegelijk wordt geconstateerd dat een dergelijke coalitie geen recht doet aan de verkiezingsuitslag.

Breed wordt gedeeld dat bij het samenstellen van een nieuwe coalitie recht moet worden gedaan aan de verkiezingsuitslag, met een extra oog voor de substantieel winnende partijen. Daarnaast hebben bijna alle partijen aangegeven een voorstander te zijn van een aanpak met een breed raadsakkoord, in plaats van een nogal “dicht getimmerd” coalitieakkoord.

Veel is geuit, dat de bestuurlijke inzet uit het verleden betekenis heeft voor toekomstige samenwerkingsperspectieven. Verwachte bestuurlijke competenties van de kandidaat wethouders, zijn mede richting gevend voor de keuze van de samenwerkingspartners. Dat een beoogd wethouder niet op het grondgebied van Zwartewaterland woont, wordt door de partijen

niet bezwaarlijk gevonden. Het is dan in een voorkomend geval aan te bevelen dit in het coalitie akkoord hard en voor meerdere jaren af te spreken.

Samenstellingsvoorkeuren.

Gelet op de brede wens om recht te doen aan de verkiezingsuitslag, is een voortzetting van de huidige coalitie SGP/CU/PvdA niet de eerst voor de hand liggende optie. De verkiezingsuitslag laat een soort “politiek motorblok” van substantieel winnen partijen zien dat bestaat uit een samenwerking van tenminste SGP en BGZ. In de gesprekken hebben beide partijen laten blijken een daadwerkelijke samenwerking wel te zien zitten. De betreffende partijen hebben een meerderheid in de raad en er blijft dan ook een oppositie van formaat over. Ook zou kunnen worden gedacht aan het aanschuiven van de CU, zij zijn immers ook een partij die stemmenwinst heeft geboekt. Hoewel het eerder genoemde “motorblok” een aansluiting van de CU niet a priori afwijst, heeft zij er sterke voorkeur voor om de coalitie te beperken tot de partijen SGP en BGZ. De bestuurlijke samenwerking met de CU zou in de afgelopen periode ook niet altijd vloeiend zijn verlopen. Als een van de onderwerpen werd het minder voorspelbare stemgedrag in de Raad genoemd. Het opnemen van de CU in de coalitie doet weliswaar wel recht aan de verkiezingsuitslag, maar zorgt tegelijk wel voor een coalitie met een overweldigende meerderheid in de Gemeenteraad. De drie dan in de oppositie overblijvende partijen hebben samen namelijk twee zetels verloren en nog drie zetels over waardoor de oppositie vrij gemakkelijk kan worden weggespeeld.

Tenslotte is mij in de gesprekken ook gebleken dat de CU zelf wat terughoudend is over een toetreding tot de coalitie. Zij willen eventueel volwaardig, gelijkwaardig en constructief meedoen, maar uiten de vrees als een soort “bijwagen” in de coalitie te gaan functioneren.

De keuze voor een twee partijen coalitie vraagt wel om een nadere doordinking op de vormgeving van het college. Voor een gemeente met bijna 24.000 inwoners en daarbij mede in ogenschouw nemend de vraagstukken die de komende vier jaar aan de orde zijn, kan volgens de meeste partijen niet worden volstaan met 2 wethouders. Tegelijkertijd is een uitbreiding naar 4 fulltime wethouders, gelet op de werkdruk, waarschijnlijk niet nodig en veroorzaakt (de komende vier jaar) een totale extra kostenpost van om en nabij 0.5 miljoen euro.

Een eventuele keuze voor twee parttime wethouders is zeer af te raden, omdat parttime besturen feitelijk geen doen is, waardoor deze mensen parttime worden betaald en fulltime inzetbaar moeten zijn. In geval van de keuze voor vier fulltime wethouders uit twee partijen, zijn er dan ook drie nieuw, met daarnaast een pas onlangs aangetreden nieuwe burgemeester.

Over het leveren van wethouders heb ik meer malen en met grote openheid met de gesprekspartners van de SGP en BGZ gesproken. In het besef dat er voor een goed bestuur van Zwartewaterland 3 wethouders nodig zijn, hebben de partijen besloten allebei een eigen wethouder voor te stellen en daarnaast een gezamenlijke kandidaat naar voren te schuiven. Daarbij speelde een grote rol dat deze kandidaat niet van buiten de gemeente zou komen, maar geworteld is in de lokale politiek en bij voorkeur over raadservaring zou beschikken. Met grote eensgezindheid stellen partijen voor een zittend raadslid van de SGP deze positie te laten innemen.

Deze kandidaat wethouder zal voor zijn positie bepaling op de diverse beleidsterreinen dan ook regelmatig bij beide fracties “voor een kopje koffie langs moeten”. Hoe dat praktisch vorm moet

krijgen, zal nader moeten worden doordacht. Wel is van belang dat de kandidaat met twee “werkgevers”, bij zijn afwegingen op religieus principieel terrein, ten volle SGP-er kan blijven, opdat er geen “gewetensbinding” ontstaat. In het laatste gesprek, waar alle kandidaat wethouders aanwezig waren, is het voorgaande benoemd en door iedereen onderkent.

In het hiervoor genoemde gesprek hebben we gezamenlijk (SGP/BGZ/ondergetekende) kennis gemaakt met alle kandidaat wethouders. Zoals in de informatie opdracht is verwoord, hebben we de kandidaten bevraagd op hun competenties. De zittende SGP-wethouder is bekend en iedereen is blij dat hij door wil. De beide nieuwe kandidaat wethouders zijn prettige, transparante bevlogen persoonlijkheden. Ze hebben beiden een mooie cv met naast een redelijk brede inhoudelijke werkervaring, ook een leidinggevende functie. Beide zijn van jongs af aan opgegroeid in Hasselt. De BGZ kandidaat woont nu net buiten de gemeentegrens. Zij heeft geen politieke ervaring, maar kan zich de functie als wethouder gezien haar persoonlijkheid en werkervaring, naar mijn verwachting snel eigen maken. De SGP/BGZ kandidaat heeft vier jaar raadservaring en is naar mijn verwachting in staat zich het bestuurlijke handwerk snel eigen te maken. Tenslotte hebben beide “nieuwelingen” een zeer ervaren wethouder naast zich, die ze de politieke mores kan bijbrengen.

Vormgeving coalitieakkoord

Hoewel dit onderwerp feitelijk in de fase van formatie thuis hoort, ga ik hier kort op in. In de gesprekken is door bijna alle partijen de voorkeur uitgesproken om te werken aan een breed raadsakkoord. Wanneer dit goed (en breed gedragen) vorm wordt gegeven, wordt een brede raadsdiscussie in de Raad bevorderd. De basishouding moet dan wel worden dat naar openheid en transparantie wordt gezocht. Werken met wisselde meerderheden kan dan bijdragen aan een raadsbrede discussie, mits in de ontwikkeling van de raadsvoorstellen wordt gewerkt aan een redelijk voorspelbaar resultaat. Door het nu nieuw in te voeren BOB besluitvormingssysteem slim in te zetten, kan een meer open en transparante ontwikkeling van raadsvoorstellen vorm krijgen. Met andere woorden: het college legt niet altijd dichtgetimmerde raadsvoorstellen voor, maar legt in de beeldvormende vergadering eerst kaders voor, die na een discussie daarover in een volgende ronde worden vertaald in meer concreet uitgewerkte voorstellen. Bij een aantal politiek kwetsbare onderwerpen (neem bijvoorbeeld de huisvesting van asielzoekers) kan het dienstig zijn aan de voorkant in het coalitieakkoord toch wat meer “dichtgetimmerde” randvoorwaarden vast te leggen, om het college wat meer houvast te bieden en “Poolse landdagen” te voorkomen. Tenslotte mag de coalitie immers ook leiding uitstralen. Voor de wat minder heftige onderwerpen zou het coalitieakkoord wat meer agenderend kunnen worden vormgegeven.

De hierboven in het kort beschreven werkwijzen vragen om een nadere doordinking. Dit is van groot belang om tot een effectief coalitieakkoord te kunnen komen. Om te voorkomen dat ik buiten mijn opdracht kom, laat ik het even bij deze bespiegeling.

Advies

Alles overziende, daarbij met name in overweging nemende, de verkiezingsuitslag, een verwacht perspectief voor een vruchtbare samenwerking doordat deze partijen elkaar bewust insluiten en de positieve verwachting van de competenties van de kandidaat wethouders, adviseer ik deze informatie af te sluiten en de formatie in te gaan met als deelnemende partijen:

SGP en BGZ

Mocht het bovenstaande advies in de formatie niet tot een succesvol einde komen (wat mij zeer zou verbazen), dan adviseer ik u de gesprekken met alle partijen te heropenen, omdat er nu geen direct in het oog springende variant is.

Tenslotte zeg ik alle gesprekpartners nogmaals hartelijk dank voor de respectvolle en constructieve inzet bij de gesprekken van de afgelopen weken.

Met de oplevering van deze rapportage beschouw ik mijn opdracht als informateur beëindigd. Rest mij de heer Paul van Ruitenbeek hartelijk te bedanken voor de uiterst professionele manier van ondersteuning tijdens het informatieproces.

Agenda Informatie gesprekken

- 1. Welkom.**
- 2. Even voorstellen**
- 3. Procesduiding (verslaglegging)**
- 4. Hoe kijkt u tegen de verkiezingsuitslag aan?**
- 5. Wat zijn uw belangrijkste speerpunten die u komende periode wilt binnenhalen**
- 6. Zijn er belemmeringen of zelfs breekpunten voor samenwerking in een coalitie met andere partijen?**
- 7. Met welke fracties is er bereidheid tot samenwerking en met welke niet, of wil u zo wie zo in de oppositie?**
- 8. Welke coalitie geniet bij u de voorkeur en biedt perspectief op een vruchtbare samenwerking in college en raad?**
- 9. Wie is jullie wethouders kandidaat? Welke bestuurlijke ervaring? Bestaan er tegen bepaalde kandidaten bezwaren?**
- 10. Wat verder ter tafel moet worden gebracht (wat zou ik als achtergrond zeker moeten weten?)**
- 11. Samenvatting.**
- 12. Vervolgproces.**
- 13. Communicatie.**
- 14. Afsluiting**